

สุนทรพจน์ งานสัมมนาวิชาการธนาคารแห่งประเทศไทย ประจำปี 2565

หัวข้อ ก้าวสู่ยุคใหม่เศรษฐกิจการเงินไทย

Strengthening Economic and Financial Foundations for the Next Generation

ดร.เศรษฐพุฒิ สุทธิวาทนฤพุฒิ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ 29 กันยายน 2565 เวลา 9.00 – 9.20 น.

ท่านอดีตผู้ว่าการ

ท่านผู้บริหารระดับสูง

ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

สวัสดีครับ

ขอต้อนรับทุกท่านเข้าสู่งานสัมมนาวิชาการธนาคารแห่งประเทศไทย ประจำปี 2565 ซึ่งเป็นปีที่มีความท้าทายยิ่ง ไม่เพียงแต่เรากำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจที่รุนแรงจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ประเทศไทยยังเผชิญกับความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไปในอนาคตได้นั้นคือคนรุ่นต่อไป (next generation) ไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยเรียน คนวัยเริ่มทำงาน หรือคนที่กำลังสร้างเนื้อสร้างตัว ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่จะเป็นฟันเฟืองขับเคลื่อนเศรษฐกิจในอนาคต ดังนั้น การวาง “รากฐาน” (foundations) ของระบบเศรษฐกิจและการเงินที่เอื้อต่อการสร้างศักยภาพและความมีส่วนร่วมให้กับคนรุ่นใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่มาของงานสัมมนาวิชาการธนาคารแห่งประเทศไทยในวันนี้ภายใต้หัวข้อ “ก้าวสู่ยุคใหม่เศรษฐกิจการเงินไทย Strengthening Economic and Financial Foundations for the Next Generation”

ท่านผู้มีเกียรติครับ

คนรุ่นใหม่เป็นกลุ่มคนที่มีพลัง กล้าคิดกล้าลอง อยากรเรียนรู้ สนใจในโอกาสที่เพิ่มขึ้นจากโลกที่ไร้พรมแดนและนวัตกรรม คนรุ่นใหม่จึงเต็มไปด้วยศักยภาพที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องที่น่ากังวลว่าคนไทยรุ่นใหม่จำนวนมากยังขาดความมั่นคงในอนาคต (insecurity) ในหลายด้าน

ในด้านที่หนึ่งนั้น คนไทยรุ่นใหม่จำนวนมากขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (economic insecurity)

ประการแรก คนรุ่นใหม่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการหาเลี้ยงชีพและการสร้างรายได้ที่มากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นก่อนๆ ที่สั่งสมความมั่งคั่งในช่วงเศรษฐกิจเฟื่องฟู ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยเติบโตช้าลงอย่างต่อเนื่อง จากอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยที่สูงถึง 7.2% ต่อปีในช่วงทศวรรษ 1980s ลงเหลือ 3.6% ในช่วงทศวรรษ 2010s

ประการที่สอง การศึกษาและการพัฒนาทักษะของคนรุ่นใหม่ให้ทันสมัยอยู่เสมอทำได้ยากขึ้นกว่าคนรุ่นก่อน เนื่องจากบริบทโลกมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและความไม่แน่นอนในอนาคตที่สูงขึ้น ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด กระแสความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ที่เข้มข้นขึ้นอย่างรวดเร็ว และการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลกที่กระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สร้างคำถามต่อคนรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยเรียนหรือคนที่กำลังสร้างเนื้อสร้างตัว ว่าทักษะใดที่จะตอบโจทย์ความต้องการของโลกในอนาคต (skills for the future) งานและรูปแบบการทำงานจะเปลี่ยนไปอย่างไร อาชีพปัจจุบันจะอยู่รอดและเติบโตในอนาคตหรือไม่ (future of work)

ประการที่สาม คนรุ่นใหม่มีภาระหนี้ที่สูงกว่าคนรุ่นก่อนๆ คนไทยเริ่มเป็นหนี้เร็วขึ้น และเป็นหนี้เสียตั้งแต่อายุน้อย โดยครึ่งหนึ่งของคนอายุประมาณ 30 ปี มีหนี้จากสินเชื่ออุปโภคบริโภค หรือหนี้จากบัตรเครดิต ขณะที่หนึ่งในห้าของคนที่เป็นหนี้เสียกระจุกอยู่ในกลุ่มลูกหนี้ที่ช่วงอายุ 29 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนวัยทำงานและอยู่ในช่วงสร้างรากฐานครอบครัว¹

ในด้านที่สองนั้น คนไทยรุ่นใหม่จำนวนมากขาดความมั่นคงทางสังคม (social insecurity)

คนไทยรุ่นใหม่เติบโตมาในช่วงที่ความขัดแย้งทางสังคมมีความรุนแรงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของ World Value Survey ที่พบว่าประเทศไทยมีคะแนนความเชื่อใจกันของคนในสังคมลดลงถึงหนึ่งในสี่ในเวลาเพียง 10 ปี ระหว่างปี 2008-2018² ส่วนผลสำรวจเรื่องความแตกแยกในสังคมโดยสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างของคนอายุต่ำกว่า 40 เห็นว่าสังคมไทยมีคุณภาพต่ำกว่า เมื่อเทียบกับความคิดเห็นจากกลุ่มคนอายุ 40 ขึ้นไป ซึ่งสถานการณ์นี้ไม่ได้จำเพาะเจาะจง

¹ https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/Report/Pages/AnnualReport2018_box04.aspx

² World Value Survey

กับประเทศไทยเท่านั้น ผลการสำรวจจากกว่า 40 ประเทศของ Deloitte Global Millennial Survey พบว่ามีคนรุ่นใหม่แค่ 36% ในกลุ่มตัวอย่างในปี 2017 ที่คาดว่าสภาพสังคมและการเมืองจะดีขึ้น และสัดส่วนนี้ยังลดลงเหลือเพียง 24% ในปี 2019³

สิ่งที่น่ากังวลสำหรับประเทศไทยคือ ความไม่มั่นคงทางสังคมนี้ไม่ได้มีแนวโน้มที่จะลดลงในอนาคต ซึ่งเกิดจากการบริโภคสื่อที่มีความเห็นใกล้เคียงกับคนฝั่งเดียวกัน (echo chamber) ในระดับสูง มีแนวโน้มที่จะมีความคิดสุดขั้วและรู้สึกอคติต่อคนฝั่งตรงข้ามมากกว่า⁴ รวมถึงสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยที่สูง โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ยิ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความตึงเครียดและความไม่มั่นคงในสังคม⁵

ในด้านที่สามนั้น คนไทยรุ่นใหม่จำนวนมากขาดความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม (environmental insecurity)

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่เร่งตัวและรุนแรงขึ้นจะสร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยไทยถือเป็นประเทศลำดับต้น ๆ ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากภัยธรรมชาติ ขณะที่ขีดความสามารถในการรับมือกับภัยธรรมชาติของไทยค่อนข้างต่ำ โดยอยู่ในอันดับที่ 39 จาก 48 ประเทศ⁶

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตของคนไทย ไม่เพียงแต่รายได้และทรัพย์สินที่เสียหายจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นและรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังกระทบการผลิตในภาคเกษตรที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของคนไทย นอกจากนี้ ยังมีการคาดการณ์ว่าการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลจากการที่อุณหภูมิโลกสูงขึ้นจะทำให้พื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมีความเสี่ยงสูงที่จะประสบภาวะน้ำท่วม⁷

ดังนั้น การขาดความมั่นคงในอนาคตทางสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นใหม่จึงครอบคลุมถึงการขาดความมั่นคงทางอาหาร (food insecurity) และการขาดความมั่นคงในถิ่นฐานที่อยู่ (insecurity in human settlements) อีกด้วย

³ “Millennials and Generation Z face insecurities and pessimism regarding the evolution of society, their career and future”, Deloitte Global Millennial Survey.

⁴ “โครงการวิจัย คิดต่างอย่างมีภูมิ” สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ 2565

⁵ PIERspectives “โอกาสกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ” สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ 2564

⁶ รายงาน Global Climate Risk Index 2021 ของ Germanwatch

⁷ การคาดการณ์ไปในปี 2050 โดย Climate Central

ความไม่มั่นคงในอนาคตเหล่านี้จะบั่นทอนแรงจูงใจ ความพร้อม และโอกาสของคนรุ่นใหม่ที่จะพัฒนาทักษะ ลงทุน บุกเบิกธุรกิจใหม่ๆ และก้าวเข้ามาเป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในโลกที่มีความไม่แน่นอนสูง

ท่านผู้มีเกียรติครับ

การที่คนไทยรุ่นใหม่ไม่มีความมั่นคงในอนาคตนี้เกิดจากหลายปัจจัย แต่ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ การที่ระบบต่างๆ ในประเทศไทยปรับเปลี่ยนไม่ทันต่อบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีความไม่แน่นอนสูง ทำให้คนรุ่นใหม่จำนวนมากไม่พร้อมรับมือกับอนาคต ซึ่งผมขอยกตัวอย่าง 3 ตัวอย่าง

ตัวอย่างที่หนึ่ง คือ โครงสร้างเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันไม่ตอบสนองต่อบริบทของเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนไป อุตสาหกรรมหลักของไทย ได้แก่ ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ และปิโตรเลียมและปิโตรเคมี เป็นอุตสาหกรรมโลกเก่า ซึ่งคิดเป็น 40% ของมูลค่าส่งออกสินค้าทั้งหมด 37% ของ GDP ภาคอุตสาหกรรม และ 10% ของ GDP รวม ในขณะที่รถยนต์เครื่องยนต์สันดาปจะถูกกระทบจากการเปลี่ยนเป็น EV จากความต้องการใช้ชิ้นส่วนรถยนต์ที่ลดลงถึง 90% สำหรับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ไทยอาจไม่ได้ประโยชน์จากกระแส digitalization และ EV เนื่องจากผลิตสินค้าที่เติบโตต่ำ เช่น hard disk drives คิดเป็น 38% ของการส่งออกในหมวดอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนอุตสาหกรรมปิโตรเลียมและปิโตรเคมีมีแนวโน้มที่กระแสสิ่งแวดล้อมจะสร้างความต้องการใช้พลาสติกและน้ำมันลดลง

ตัวอย่างที่สอง คือ ระบบการศึกษาไม่ตอบสนองต่อตลาดแรงงานที่เปลี่ยนไปทำให้อาชีพของคนไทยในปัจจุบันไม่ได้ตรงกับระดับการศึกษามากนักเมื่อเทียบกับในอดีต งานวิจัยโดยสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ พบว่า เมื่อ 30 ปีที่แล้ว คนที่จบปริญญาตรีร้อยละ 80 ทำงานในอาชีพที่ถือว่าเป็นอาชีพทักษะสูง (high skill) แต่ในปัจจุบันคนที่จบปริญญาตรีกลับทำงานในกลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะระดับกลาง (middle skill) มากขึ้น ส่วนกลุ่มที่จบอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาที่ส่วนหนึ่งเคยได้ทำงานกลุ่มทักษะกลางและสูง ปัจจุบันก็ถูกผลักไปทำงานที่ไม่ได้ใช้ทักษะ (low skill) เป็นส่วนใหญ่⁸

⁸ “ความเหลื่อมล้ำในตลาดแรงงานไทย: ภาพจากข้อมูล Labor Force Survey และประกันสังคม” สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ 2564

ตัวอย่างที่สาม คือ การขาดการแข่งขันที่เป็นธรรมในภาคธุรกิจที่ไม่เอื้อต่อการเข้ามาประกอบกิจการของผู้ประกอบการรายใหม่ ซึ่งเป็นการจำกัดศักยภาพของคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถแต่ขาดโอกาส งานวิจัยโดยสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ พบว่า อัตราการเข้าสู่ตลาดของธุรกิจรายใหม่ (entry rate) มีแนวโน้มลดลงในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ในขณะที่บริษัทเดิมในอุตสาหกรรมมีอำนาจผูกขาดมากขึ้น⁹ ในบริบทโลกใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พลวัตของภาคธุรกิจที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่เติบโตมาในยุคของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ท่านผู้มีเกียรติครับ

การสร้างความมั่นคงในอนาคตให้กับคนรุ่นใหม่จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนและเสริมสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งภาพหรือรูปร่างหน้าตาการเติบโตของเศรษฐกิจไทย (shape of growth) ที่ควรจะเป็นควรครอบคลุมมิติต่อไปนี้

หนึ่ง โครงสร้างเศรษฐกิจไทยต้องเปิดโอกาสให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียม ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสที่สูงในหลายมิติควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ทั้งความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ บริการสุขภาพ เทคโนโลยี บริการทางการเงิน รวมถึงโอกาสในการประกอบอาชีพและโอกาสทางธุรกิจ เพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ใช้ศักยภาพของตนตอบสนองความต้องการในระบบเศรษฐกิจในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งยังช่วยลดการกระจุกตัวของความเจริญทางเศรษฐกิจ

สอง ระบบเศรษฐกิจจะต้องเอื้อให้คนรุ่นใหม่สามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์ได้ ทั้งในการยกระดับการผลิตในภาคเศรษฐกิจปัจจุบันที่สะท้อนจุดแข็ง (comparative advantage) ของประเทศ เช่น การทำเกษตรอัจฉริยะ (smart farming) และการใช้ช่องทางทาง e-commerce ในการขายสินค้า รวมถึงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งภาคเศรษฐกิจและการเงินในอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในบริบทโลกใหม่

⁹ “ไม่แข่ง ยิ่งแพ้: อำนาจตลาดกับการยกระดับศักยภาพของธุรกิจ” สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ 2563

สาม ระบบเศรษฐกิจต้องมีโครงข่ายความคุ้มครอง (safety nets) เพื่อให้คนรุ่นใหม่ กล้าที่จะบุกเบิกแสวงหาโอกาสใหม่ในการลงทุนที่ยังมีความไม่แน่นอนสูง รวมทั้งสามารถรับมือกับ สถานการณ์ที่ไม่คาดฝันได้

ท่านผู้มีเกียรติครับ

การเสริมสร้างรากฐานให้ระบบเศรษฐกิจการเงินของไทยก้าวทันบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดเวลา เพื่อช่วยให้คนรุ่นต่อไปสามารถใช้ศักยภาพที่มีในการร่วมพัฒนาประเทศของเราจำเป็นต้อง ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาครัฐ

ธนาคารแห่งประเทศไทยเองก็มีบทบาทในการดูแลรักษาเสถียรภาพของระบบการเงินเพื่อให้ เศรษฐกิจไทยมั่นคงและยั่งยืน รวมถึงส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธุรกิจและครัวเรือนเพื่อเพิ่ม รายได้และความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโลกที่มีความไม่แน่นอนสูง นโยบาย ต่างๆ ของธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมีส่วนในการช่วยสร้างความมั่นคงในอนาคตให้แก่คนรุ่นใหม่ ทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผมขอยกตัวอย่างแนวนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย 2 ด้านที่มีส่วนช่วยสร้างความมั่นคง ในอนาคตให้กับคนรุ่นต่อไป

แนวนโยบายแรก คือแนวนโยบายเพื่อเพิ่มโอกาสให้ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จาก เทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้นในต้นทุนที่เหมาะสม ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้ผลักดันนโยบายนี้ด้วยแนวทาง 3 Open ได้แก่ (1) Open Infrastructure คือ โครงสร้าง พื้นฐานทางการเงินที่เปิดกว้างให้ผู้ให้บริการที่หลากหลายสามารถเชื่อมต่อและเข้าถึงได้ในราคาที่ เหมาะสม และให้ผู้บริโภคมีทางเลือกบริการที่ตรงกับความต้องการมากขึ้น (2) Open Data โดยการ ผลักดันระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลของประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในและนอกภาคการเงิน เพื่อให้ digital footprint ถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้ในวงกว้าง ไม่เกิดการผูกขาดข้อมูลโดยบริษัทรายใหญ่ไม่กี่ราย และ (3) Open Competition โดยสนับสนุนให้ผู้ให้บริการทางการเงินรายใหม่และรายเดิมสามารถ แข่งขันกันอย่างเป็นธรรม (level-playing field) เพื่อพัฒนานวัตกรรมทางการเงินที่ตอบสนองผู้ใช้บริการ และอยู่ภายใต้เกณฑ์การกำกับดูแลที่เท่าเทียมกัน

แนวนโยบายที่สอง คือแนวนโยบายในการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจและครัวเรือนสามารถ ปรับตัวให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยให้ภาคการเงินเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่ง

เงินทุนและบริการทางการเงินที่จำเป็นต่อการปรับตัว ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกแนวนโยบาย การพัฒนาสู่ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมเมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมาเพื่อสนับสนุนให้ภาคการเงินผนวกเรื่อง นี้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินธุรกิจและการบริหารความเสี่ยง

ธนาคารแห่งประเทศไทยหวังว่าแนวนโยบายทั้งสองนี้จะเป็นฟันเฟืองหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้คนไทย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ ยกกระตือรือร้นทางเศรษฐกิจ และสังคม และสามารถใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ

ท้ายที่สุดนี้ ผมขอขอบคุณคณะผู้วิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ร่วมเสวนาทุกท่าน ที่ให้เกียรติมาร่วม งานสัมมนาวิชาการธนาคารแห่งประเทศไทยในปีนี ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานในปีนี้จะสร้างความ ตระหนักรู้และจุดประกายความคิดให้พวกเราทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเทศที่จะทำ ให้คนรุ่นใหม่มีความหวัง มีความมั่นใจ และพร้อมเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญไปสู่ก้าวใหม่ของเศรษฐกิจไทย เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและยั่งยืนของคนไทยทุกคน

ขอบคุณครับ